

Итак, учет индивидуальных способностей, психо-возрастных особенностей и социально-культурных различий учащихся старших классов при конструировании учебно-речевых ситуаций поможет учителю упростить процесс обучения иноязычному общению и избежать многих трудностей. Кроме того, использование различных по структуре и содержанию учебно-речевых ситуаций делает процесс обучения общению на английском языке более интересным и приятным для учеников, что положительно скажется на их мотивации к изучению иностранных языков в целом.

Литература

- 1 Соловова, Е. Н. Методика обучения иностранным языкам: базовый курс : учеб. пособ. для студ. пед. вузов и учителей / Е. Н. Соловова. – М.: АСТ: Астрель, 2009. – 240 с.
- 2 Щукин, А. Н. Обучение иностранным языкам. Теория и практика / А. Н. Щукин. – М.: Филоматис, 2004. – 416 с.
- 3 Бухбиндер, В. А. Основы методики преподавания иностранных языков / В. А. Бухбиндер. – Киев: Вища школа, 1986. – 305 с.
- 4 Леонтьев, А. А. Язык, речь, речевая деятельность / А. А. Леонтьев. – М.: Просвещение, 1969. – 214 с.
- 5 Азимов, Э. Г. Новый словарь методических терминов и понятий / Э. Г. Азимов. – М.: Икар, 2009. – 448 с.
- 6 Колшанский, Г. В. Объективная картина мира в познании и языке / Г. В. Колшанский. – М.: Едиториал УРСС, 2005. – 128 с.
- 7 Пассов, Е. И. Урок иностранного языка в средней школе / Е. И. Пассов. – М.: Просвещение, 1998. – 360 с.
- 8 Вайсбурд, М. Л. Роль индивидуальных особенностей учащихся при обучении иноязычному общению / М. Л. Вайсбурд. – Иностранные языки в школе, 1999. – 67 с.

УДК 821.161.3-3*1.Сін:801.73

А. В. Цімаішэнка

ПРОЗА ІЛЛІ СІНА Ў КАНТЭКСЦЕ ПРАБЛЕМ РЭЦЭПТЫЎНАЙ ЭСТЭТЫКІ: АЎТАРСКІ ІМІДЖ І ПЕРШАСНАЯ РЭЦЭПЦЫЯ

Артыкул прысвечаны пытанням успрымання і інтэрпрэтацыі чытачом мастацкага тэксту. На прыкладзе трансгрэсіўнай прозы Іллі Сіна аўтар разглядае асноўныя праблемы рэцэптыўнай эстэтыкі – імідж аўтара і першасную літаратурную рэцэпцыю. Прадстаўлены вынікі сацыялагічнага апытвання, праведзенага з мэтай выявіць асаблівасці працэсу літаратурнай рэцэпцыі авангарднага твора.

Адным з важных аспектаў літаратуразнаўства з’яўляецца пытанне ўспрымання і інтэрпрэтацыі чытачом мастацкага тэксту. Рэцэптыўная эстэтыка зыходзіць з ідэі, што твор цалкам рэалізуе свой патэнцыял толькі ў працэсе сустрэчы, кантакту з чытачом. Адно з ключавых паняццяў гэтага напрамку гуманітарнай навукі – “гарызонт чакання”, пад чым разумеюць сукупнасць уяўленняў, якія вызначаюць стаўленне аўтара да грамадства, а таксама стаўленне чытача да твора, што складаецца найперш з такіх элементаў, як пісьменніцкі імідж асобы, рамачныя кампаненты тэксту і рэакцыя крытыкі на твор.

Асаблівую цікавасць уяўляе працэс успрымання авангарднага твора, паэтыка якога прадугледжвае, што аўтар перастае быць носбітам абсалютнай праўды і хутчэй

імкнецца паказаць у сваім творы яе адноснасць. Асноўнай функцыяй мастака ў такім выпадку становіцца не стварэнне свету, які будзе тоесным рэальнасці, а здольнасць уплываць на пачуцці і думкі, успрыманне адрасата. Менавіта таму ў якасці аб'екта даследавання абрана так званая трансгрэсіўная проза Іллі Сіна. Канцэпцыя гэтага філасофскага азначэння (пераходу непераходнай мяжы, перш за ўсё – паміж магчымым і немагчымым) найбольш ярка раскрывае здольнасці літаратуры ўплываць на псіхічны стан асобы і пашыраць яе свядомасць.

Перформер, літаратар, удзельнік руху “Бум-Бам-Літ”, Ілля Сін (Свірын) не раз шакаваў публіку сваімі ўчынкамі: то чарвякоў у кнігарню прынясе, то ў гіпс занурыцца, то з помніка самому сабе “выйдзе”. На дадзены момант выдадзена пяць кніг прозы пісьменніка: “Ілля Сін памёр”, “0”, “Сапсаваныя лялькі”, “Тэатральныя дэмані” і “Белетрыстыка”. Ю. Барысевіч пісаў, што “сучасная беларуская літаратура – як, зрэшты, і сусветная – хварэе на шызафрэнію” [1, с. 38]. І што важліва, “адной з найбольш характэрных прыкметаў гэтай хваробы з’яўляецца аўтызм, паталагічная форма адчужанасці літаратара ад уласных суайчыннікаў, прыланцужанасць да нейкіх абмежаваных тэм і пакутлівых роздумаў. Аўтызм праяўляецца ў жаданні пазбегнуць усялякіх кантактаў з апрыклай, бессаромнай рэчаіснасцю (і ўласнай нацыяй), якая ў чарговы раз падманула лепшыя спадзяванні” [1, с. 38]. Аднак “Бум-Бам-Літ”, як вядома, імкнучыся растрэсці, шакаваць масы, любымі сродкамі прыцягнуць увагу рэцыпіента. Паспрабуем разабрацца, ці атрымалася ў суполкі цалкам рэалізаваць сваю мэту і, увогуле, ці магчыма гэта ў межах сучаснай беларускай культурнай парадыгмы? Або адчужанасць сённяшняга літаратара, і пагатоў – пісьменніка-авангардыста, ад чытача, непераадольная?

Намі было праведзена ананімнае сацыялагічнае апытванне сярод групы рэспандэнтаў колькасцю са ста дзесяці чалавек ва ўзросце ад васьмнаццаці да сарака чатырох гадоў з мэтай вызначыць “гарызонт чаканняў” прозы Іллі Сіна і адрозненняў інтэрпрэтацый тэксту паміж рознымі коламі чытачоў. Для чысціні эксперыменту анкетаванне адбывалася сярод удзельнікаў з філалагічнай адукацыяй, колькасцю з 64 чалавекі (58,18 %), і нефілалагічнай – 46 чалавек (41,82 %), што, безумоўна, істотна ўплывала на іх адказы.

У першым пытанні было прапанавана ахарактарызаваць асобу і творчасць Іллі Сіна як прадстаўніка сучаснай беларускай літаратуры і арт-руху з дапамогай пяці прыметнікаў або назоўнікаў. У выніку атрымалася, што большасць рэспандэнтаў (68 чалавек, 61,82 %) адказала наступным чынам: “Не ведаю, не знаём(а) з яго творчасцю”. Відавочна, што не ўсе ўдзельнікі апытвання былі шчырымі, магчыма, па прычыне таго, што не хацелі паказаць сваю неадукаванасць, бо некаторыя адказы выглядалі відавочна неабдуманымі, а некаторыя – зусім абсурднымі.

Атрыманая азначэнні можна ўмоўна падзяліць на тры групы:

1 Адэкватныя: *незвычайны* – 10 (9,09 %), *неардынарны* – 9 (8,18 %), *сучасны* – 5 (4,55 %), *крэатыўны* – 5 (4,55 %), *арыгінальны* – 2 (1,82 %), *своеасаблівы* – 2 (1,82 %), *эмоцыйны* – 2 (1,82 %), *прадстаўнік “Бум-Бам-Літа”* – 2 (1,82 %), *складаны* – 1 (0,91 %), *эксперыментальнасць* – 1 (0,91 %), *іранічны* – 1 (0,91 %);

2 Абсурдныя: *добры* – 6 (5,45 %), *разумны* – 3 (2,73 %), *працавіты* – 3 (2,73 %), *адукаваны* – 3 (2,73 %), *актыўны* – 3 (2,73 %), *кемлівы* – 2 (1,82 %), *бездакорны* – 2 (1,82 %), *прыгожы* – 2 (1,82 %), *добраахвотны* – 1 (0,91 %);

3 Нейтральныя: *цікавы* – 11 (10,00 % рэспандэнтаў), *таленавіты* – 10 (9,09 %), *яркі*, *яскравы* – 7 (6,36 %), *шчыры* – 4 (3,64 %), *выдатны* – 3 (2,73 %), *інтэлектуальны* – 3 (2,73 %), *прыемны* – 2 (1,82 %), *цудоўны* – 2 (1,82 %), *творчы* – 2 (1,82 %), *майстар сваёй справы* – 1 (0,91 %).

Адэкватныя азначэнні даюць адносна свядомую характарыстыку пісьменніка. Нейтральныя можна аднесці да любога іншага творцы, да прыкладу, Якуб Колас –

цікавы, таленавіты, шчыры і г. д. Абсурдныя не нясуць ніякай сэнсавай нагрукі і даста-савальныя, у прынцыпе, да любой асобы. Адсюль можна зрабіць выснову, што як бы ні намагаліся “бумбамлітаўцы” растрэсці публіку, папулярнызуючы шматпакутную беларускую літаратуру, яны застаюцца невядомымі масаваму чытачу, ды і не ўсе людзі са спецыяльнай адукацыяй знаёмы з іх творчасцю.

Трэба заўважыць, што праблема інтэрпрэтацыі літаратурнага тэксту мае некалькі ўзроўняў. Так, сучасны ўкраінскі даследчык Р. Грамяк адзначае, што існуюць дзве формы літаратурнай рэцэнцыі: першасная, пры якой чытач самастойна знаёміцца з тэкстам, і другасная, якая ўяўляе сабой рэакцыю прафесійнай літаратурнай крытыкі, што фарміруе ў шараговага рэцыпіента “гарызонт чаканняў”, звязаны з творам [Гл.: 2, с. 64–73].

У якасці другога пункта апытвання былі прапанаваны ўрыўкі трансгрэсіўнай прозы Іллі Сіна і пастаўлена наступнае пытанне: “Пра што, на вашу думку, гаворыцца ў наступных урыўках? Якія думкі і пачуцці ў вас выклікаюць гэтыя тэксты?” Разгледзім вынікі працы, якія тычацца толькі аднаго ўрыўка, узятага з твора “Карнавал на вуліцы Гідраўлічнай” са зборніка “Нуль”, але аналіз паказаў, што яны рэпрэзентатыўныя і для іншых тэкстаў І. Сіна. Прапанаваны эпизод: “Паверхам ніжэй смажылі дзяўчат. Акруглыя формы іхніх клубаў і аголеных грудзей былі нагэтулькі прывабныя, што некаторыя найбольш спрытныя жыхары места, а менавіта гандляры кветкамі і вясельным убраннем, ужо нецярпліва рыхтавалі свае нажы ды відэльцы. Але ж пакуль што дзяўчаты толькі неяк млявавата дый жэманна перамаўляліся паміж сабой, паступова выварваючыся перад смажаннем у гарчычным соусе” [3, с. 29–30].

Статыстыка адказаў значна адрозніваецца сярод філалагічна падрыхтаванай і непадрыхтаванай аўдыторыі. Сярод філолагаў яна мае наступны выгляд (прадстаўлена на малюнку 1):

Малюнак 1 – Рэфлексія філалагічнай аўдыторыі на ўрывац з твора “Карнавал на вуліцы Гідраўлічнай” (зборнік “Нуль”)

– Не зразумелі, не змаглі адказаць – 16 (25,00 % тут і далей – ад агульнай колькасці літаратурна падрыхтаванай аўдыторыі);

– Стан жанчыны ў сучасным грамадстве – 12 (18,75 %);

“Незвычайна. Магу меркаваць, што ў поўным варыянце гэтага тэксту выкрываюцца заганы сучаснага грамадства”. “Жанчына мае цяжкае становішча, яна не хоча замуж, аднак соцыум прымушае”.

– Сексуальныя паводзіны – 9 (14,06 %);

“Распушта.” “Адчуванне нечага пошлага”. “Прачытаўшы гэты ўрывац, думаю, гаворка ідзе, зноў-такі, аб распусных паводзінах моладзі, аб бязладных палавых сувязях.”

– Пачуцці і эмоцыі:

Адмоўныя (агіда, шок, жах) – 7 (10,94 %);

“На мой погляд, лепш прачытаць даўно напісаныя творы пісьменнікаў, яны больш павучальныя і маюць сэнс”.

Пазітыўныя (зацікавіла) – 6 (9,38 %);

“Прачытала ўрыўкі тэксту, і ў мяне з’явіўся нейкі страх. Чым ён выкліканы? Словам. Я хачу і буду гэта чытаць. Не ведала, што беларусы могуць так пісаць. Гэта як новы свет для мяне. Сучасна і незвычайна. Пошла, без комплексаў, прама, дзёрзка. СТРАШНА незвычайна. Моцнае ўражанне. Не для кожнага густу. ЗАЦІКАВІЛА”.
“Нагадала раман «Тропик рака» Г. Мілера”.

– Твор жахаў / фантастыка – 5 (7,81 %);

“Нагадала нейкі фільм жахаў, дзе рэжуць маладых дзяўчын і ядуць”.

– Пекла – 4 (6,25 %);

“Здаецца, што дзеянне адбываецца ў пекле... Калі чытаць, дык трэба быць падрыхтаваным да падобных з’яў.” *“Узнікае выява вялікага пякельнага котла, дзе гэта ўсе «тушкуецца» і варыцца са сваімі заганамі і нечым там яшчэ.”*

– Канібалізм – 3 (4,69 %);

“Дзеянне адбываецца ў кватэры канібала, які знайшоў сабе на вячэру духмяных дзяўчат і незвычайна рады, а да гэтага ён яшчэ і дадае смачны соус. Цуд!”

– Эротыка і канібалізм – 2 (3,13 %);

“Эротыка і канібалізм перакрываюцца.”

Статыстыка адказаў нефілолагаў вылядае наступным чынам (прадстаўлена на малюнку 2):

– Не зразумелі, не змаглі адказаць – 31 (67,39 % тут і далей – ад агульнай колькасці літаратурна не падрыхтаванай аўдыторыі);

– Абурэнне зместам твора – 8 (17,39 %);

“Гэта літаратура занадта непрыстойная / пахабная / вельмі дзіўная для нашага грамадства”.

– Сексуальныя паводзіны – 5 (10,87 %);

“Я <...> бачу тут шмат сэнсаў. Смажылі дзяўчат – як бы на патоку, на канвееры, гэта адбываецца ў наш час, бегаюць ад хлопцаў да хлопцаў. Іх так вось «отжарят, отжарят» розныя Жарцы і яны на кім-небудзь і асядуць.”

– Канібалізм – 1 (2,17 %);

“Наша жыццё, як паляванне” – 1 (2,17 %).

Малюнак 2 – Рэфлексія нефілолагічнай аўдыторыі на ўрывак з твора
“Карнавал на вуліцы Гідраўлічнай” (зборнік “Нуль”)

Звернемся да рэакцыі прафесійнай кытыкі. А. Бязлепкіна мяркуе, што “Ілля Сін у празаічных тэкстах займаецца эпатажам і блюзнерствам, намацвае межы дазволенага, выпрабоўваючы межы эстэтычных пачуццяў патэнцыяльных чытачоў (а таксама свае) на здольнасць успрымаць агіднасць і чалавечыя страхі” [4, с. 124]. Як бачна, рэцэпцыя шараговых рэцыпіентаў у многім супадае з выказваннямі спецыялістаў. Сярод чытачоў існуе страх прачытання: большасць увогуле адмовілася адказаць – 42,73 % (ад агульнай колькасці рэспандэнтаў) і значная колькасць – 14,55 % выказалася адмоўна ў адносінах

да зместу твора. Гэта гаворыць аб тым, што сённяшня чытачы проста не гатовы пераадолець межы эстэтычных табу і перайсці на новы ўзровень успрымання літаратуры.

Такім чынам, успрыманне і далейшая рэцэпцыя трансгрэсіўнай прозы Іллі Сіна істотна адрозніваюцца сярод масавых і філалагічна падрыхтаваных чытачоў. Комплексы і псіхалагічная заціснутасць не дазваляюць “літаратурна недасведчаным” людзям дастаткова поўна раскрыцца і атрымаць патрэбную апярцэпцыю, што замінае наступленню якаснай рэфлексіі. Пры гэтым уплыў аўтарскага іміджу ва ўмовах сённяшняй культурнай сітуацыі на шырокія масы мінімальны.

Літаратура

1 Барысевіч, Ю. Літаратура з першых рук / Ю. Барысевіч // Тазік беларускі / В. В. Акудовіч, З. Ю. Вішнёў і інш. – Мінск: Бярвіта, 1998. – 96 с.

2 Гром’як Р. Т. Методика рэалізацыі рэцэптыўнага падходу да літаратурных явишч у компаратывіўных студыях / Р. Т. Гром’як // Літаратурна компаратывіўстыка. – Вип. I. – К.: Фоліант, 2005. – С. 64–73.

3 Сін, І. Нуль / І. Сін. – СПб.: ООО “Невский простор”, 2002. – 108 с.

4 Бязлепкіна, А. П. Трансгрэсія ў сучаснай беларускай літаратуры і нацыянальная традыцыя / А. П. Бязлепкіна // Русская и белорусская литературы на рубеже XX–XXI вв.: сб. науч. статей: в 2 ч. Ч. 1 / редкол.: С. Я. Гончарова-Грабовская (отв. ред.) [и др.]. – Минск: РИВШ, 2007. – С. 123–126.

УДК 069:39(470)«19/20»

А. В. Чепрунова

РЕГИОНАЛЬНЫЕ ЭТНОГРАФИЧЕСКИЕ МУЗЕИ ПОД ОТКРЫТЫМ НЕБОМ В РОССИИ В КОНЦЕ XX – НАЧАЛЕ XXI В.

Статья посвящена развитию туристического потенциала региональных этнографических музеев под открытым небом в России в конце XX – начале XXI века. Рассмотрена история формирования экспозиции, а также принципы деятельности музеев данного профиля. Кроме того, особое внимание уделено созданию концепции и поиску методов для развития туристической привлекательности данного объекта.

Музей под открытым небом этнографического профиля – это музейный комплекс, ретроспективно-фрагментарно реконструирующий в определенном хронологическом отрезке историческую среду музеефицируемой территории или расположенные на ней объекты методами резервата (этнографические музеи, созданные на месте существующих поселений, сохранивших традиционную планировочную структуру, постройки, народную духовную культуру), транслокации (этнографические музеи, сформированные из перевезенных на историко-культурную территорию объектов культурного наследия) или реконструкции. Реконструкции, в свою очередь, делятся на этнопарки на научной основе, научной гипотезе и на любительском варианте реконструкции [1, с. 16–17].

По объему музеефицированной территории этнографические музейные комплексы под открытым небом разделяются на общенациональные, зональные, региональные, муниципальные и локальные. Существенным фактором при формировании музеев под открытым небом является природная среда. Достаточно сложно, а порой и невозможно реконструировать модели поселений из климатически разных областей на одной ограниченной музейной территории. Поэтому большинство музеев имеет только региональную программу и очень редко создаются национальные комплексы.